

اورازان

(وضع محل - آداب و رسوم - فلکلور - لهجه)

اثر:

جلال آل احمد

www.ketab.ir

سرشناسه	:	آل احمد، جلال ۱۳۰۲-۱۳۴۸
عنوان و نام پدیدآور	:	Al Ahmad, Jalal
مشخصات نشر	:	اورازان فارسی
مشخصات ظاهری	:	تهران، انتشارات سه بعدی، ۱۳۹۴
شابک	:	۷۷ ص.
وضعیت فهرست نویسی	:	978-600-94510-6-7
یادداشت	:	فیبای مختصر
شماره کتابشناسی ملی	:	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
	:	۳۸۱۳۳۳۵

نشر هرم

انتشارات سه بعدی

نام کتاب	:	اورازان
نویسنده	:	جلال آل احمد
ناشر	:	انتشارات سه بعدی
ناشر همکار	:	نشر هرم
ناظر چاپ	:	مونا غزاله
طراح جلد	:	حمید باباجان نژاد
صفحه آرای	:	قلم نگار - معمری
نوبت چاپ	:	اول - ۱۳۹۴
تیراژ	:	۱۰۰۰ نسخه
چاپ و صحافی	:	ستاره سبز
شابک	:	۷-۶-۹۴۵۱۰-۶۰۰-۹۷۸
بها	:	۴۰۰۰ تومان

مرکز پخش و فروش: ۰۹۱۲۸۳۵۲۶۶۵ - ۰۹۱۲۱۵۰۷۷۵۶

هرگونه کپی برداری، تکثیر و برداشت جزئی یا کلی بدون
اجازه آقای محمدرضا غزاله طبق قانون پیگرد قانونی دارد

فہرست مطالب

۶	 مقدمہ
۱۱	 ۱
۱۶	 ۲
۲۳	 ۳
۲۷	 ۴
۳۲	 ۵
۳۷	 ۶
۴۲	 ۷
۴۶	 ۸
۵۱	 ۹
۵۱	 فرهنگ مختصر اور ازانی
۶۶	 ۱۰
۷۳	 ۱۱
۷۳	 چند نکتہ دستوری
۷۶	 چند نکتہ مربوط بصوت شناسی

مقدمه

گرچه در عرف و سیاست و فرهنگ و مطبوعات معاصر مملکت ما یک ده در هیچ مورد به هیچ حسابی نمی‌آید ولی به هر صورت هسته اصلی تشکیلات اجتماعی این سرزمین و زمینه اصلی قضاوت درباره تمدن آن همین دهات پراکنده است که نه کنجکاو متبعان را می‌انگیزد و نه حتی علاقمندی خریداران رأی و سیاستمداران و صاحبان امر را.

چرا ... گاهی اتفاق افتاده است که مستشرقی یا لهجه‌شناسی به عنوان تحقیق در لهجه دورافتاده‌ای سری به دهات هم زده است و مجموعه‌ای نیز گرد آورده است ولی غیر از آنچه مربوط به مورد علاقه اوست، نه از مردم این دهات و نه از آداب و رسومشان و نه از وضع معیشتشان چیزی در اینگونه مجموعه‌ها نمی‌توان یافت. یا اگر میتوان یافت بسیار گذرا و سرسری است. تقصیر هم از کسی نیست. ناشناخته‌های این سرزمین آن قدر فراوان است که کمتر کسی حوصله می‌کند به چنین موضوع حقیری بپردازد و وقت عزیز خود را درباره یک ده - یک ده بی‌نام و نشان - که در هیچ نقشه‌ای نشانه‌ای از آن نیست و حتی در جغرافیاهای بزرگ و دقیق نیز بیش از دو سه سطر به آن اختصاص داده

نمی‌شود، صرف کند. با این همه این مختصر دربارهٔ چنین موضوع حقیری فراهم شده است. نویسندهٔ این مختصر نه لهجه‌شناس است و نه در این صفحات بامردم‌شناسی و قواعد آن- و یا با اقتصاد سروکاری دارد و نه قصد این را دارد که قضاوتی دربارهٔ امری بکند که مقدماتش در این جزوه آمده است. بلکه سعی کرده است با صرف دقتی که اندکی از حد متعارف بیشتر است یک ده دور افتاده را با تمام مشخصات آن ببیند و از آنچه دیده است مجموعهٔ مختصری فراهم بیاورد، حاوی تکاپوی زندگی روزمرهٔ مردم آن ده و نشان بدهد که موضوع هر چه خلاصه‌تر و حقیرتر باشد مجال دقت و تحقیق گشاده‌تر خواهد بود.

شاید گمان برده شود که آنچه در این مجموعه آمده است بر آنچه در دیگر دهات ایران می‌گذرد امتیازی دارد و مثلاً به همین علت جلب نظر نویسنده را کرده است. البته چنین گمانی به خطاست. «اورازان» ده مورد بحث این مختصر- دهی است مثل هزاران ده دیگر ایران که زمینش را باخیش شخم می‌زنند و بر سر تقسیم آبش همیشه دعوا برپاست و مردمش به ندرت حمام دارند و چایی‌شان را باکشمش و خرما می‌خورند. و اگر نویسندهٔ این سطور آن را برگزیده به علت علایقی بوده است که به آنجا داشته. «اورازان» مولد اجداد او بوده است و از نظر وابستگی‌های مادی و معنوی بخصوصی که در این گونه موارد انگیزهٔ رفت و آمدهای از ده به شهر و از شهر به ده می‌شود، تاکنون پنج شش باری اتفاق سفری به آن ناحیه برای او دست داده است که آخرین آنها در تابستان ۱۳۲۶ بوده. مجموع مدت اقامت نویسنده در آنجا ضمن این مسافرت‌های موسمی و متناوب به بیش از یکسال رسیده و تهیهٔ این یادداشت‌ها مشغولیت ایام اقامت او در آنجا بوده است. و اکنون که ترتیبی به آنها داده می‌شود و برای انتشار آماده می‌گردد خود نویسنده نیز نمی‌داند که آن را از چه مقوله بداند؟ آیا

سفرنامه است؟ تحقیقی از آداب و رسوم اهالی است؟ یا بحثی دربارهٔ لهجه‌ای است؟ چون وقتی این یادداشتها فراهم می‌شده است هیچ قصدی در کار نبوده. حتی قصد انتشار آن. و همانطور که گذشت فقط مشغولیتی بوده است در ایام فراغتی. و برای دیگران نیز اگر به هیچ کاری نخورد دست کم مشغولیتی برای ساعات فراغتشان خواهد بود.

به هر صورت «اورازان» (بر وزن جوکاران) ده کوهستانی از تمدن شهری دور افتاده‌ایست در منتهای شرقی کوهپایه‌های طالقان^۱ که نه تنها از دبستان و ژاندارمری و بهداری در آن خبری نیست بلکه اغلب اهالی هنوز با سنگ چخماق و «قو» چپ‌های خودشان را آتش می‌کنند و برای روشن کردن اجاق‌ها و تنورها از چوبهایی که پنج شش برابر یک چوب کبریت بلندی دارد و سر آن آغشته به گرداست استفاده می‌کنند.

گرچه در کتابهای رسمی جغرافیایی سکنهٔ آن را در حدود ۷۰۰ نفر تخمین زده‌اند^۱ ولی در حدود صد خانوار در آن سکونت دارند که بنا به گفتهٔ کدخدای

^۱ علاوه بر آنچه که بدین نام مورد بحث فعلی است طالقان دیگری از نواحی خراسان قدیم در «المسالک»^۱ها و دیگر کتب جغرافیایی اسلامی ذکر شده است و در کتب رجال و انساب نیز از طالقانی‌های متعددی ذکر رفته است. گرچه این همه مورد علاقهٔ این جزوه نیست ولی آنچه مورد توجه است اطلاق این اسم بر دو ناحیهٔ متفاوت است و کشف اینکه به چه مناسبت چنین اطلاق واحدی به عمل آمده و اینکه تقدم با کدام موردست. نویسندۀ این سطور که خود را در اینگونه مباحث ذی فن نمی‌داند جز طرح این سؤال کاری نمی‌تواند بکند (و علاقمندان را مثلاً به اسامی ده‌ها و شهرهای مرحوم کسروی مراجعه می‌دهد) اما یک روایت عوامانه بر سر زبان طالقانیهای مورد بحث در این جزوه هست که در آن اشاره به پناهنده شدن فرزندان علی به طالقان شده و اینکه بعد به علل خاصی معاویه یا یزید آن ناحیه را از مالیات «طلاق» داده - باج و خراج را از آن برداشته‌اند. عوامانه بودن این روایت از ظاهر آن پیداست ولی شاید برای کشف این مطلب که اطلاق چنین اسمی بر چنین محلی امری حادث بوده است اشاره‌ای باشد.

^۱ فرهنگ جغرافیایی ایران - چاپ ۱۳۲۸ - جلد اول صفحهٔ ۲۶: «اورازان ده جزو دهستان بالا بخش

محل در سال ۱۳۲۶ جمعاً چهارصد و شصت نفر می‌شده‌اند. اورازان از قسمت «بالا طالقان» به حساب می‌آید. این قسمت با دو قسمت دیگر میان و پایین طالقان روی هم رفته در حدود ۸۵ پارچه آبادی دارد که هر کدام به نسبت آب و آبادانی زمین و اطراف خود پرمجمعیت‌تر و یا سوت و کورت‌ترند.^۲

خود طالقان درهٔ بزرگی است که امتداد طولی آن از شمال شرقی به جنوب غربی است. درته این دره از شمالی‌ترین نقاط آن رودخانهٔ محلی یعنی «شاهرود» با جریانی تند و آبی کف کرده روان است و پس از پیمودن تمام طالقان در حدود طارم با «قرل‌اوزن» می‌پیوندد و به صورت سفیدرود از گیلان می‌گذرد و به دریای خزر می‌ریزد.

در دو دامنهٔ جنوبی و شمالی همین رودخانه، دهات طالقان پراکنده است. بالا طالقان کوهستانی‌تر و سردسیرتر است و هرچه به پایین طالقان نزدیک بشوید به جلگه نزدیکتر می‌شوید. طالقان از شمال و مغرب به تنکابن و الموت محدود است و از جنوب به ساوجبلاق. کوههای شرقی طالقان متصل است به

تاتی. چشمه و زهاب. رودخانه محلی. غلات. یونجه. لبنیات. گردو و میوه‌جات. شغل زراعت و گلهداری و عده‌ای از سکنه برای تأمین معاش تهران و مازندران می‌روند. راه مالرو.»

^۲ اسامی دهات طالقان به نقل از «اسامی دهات کشور» (چاپ دوم - ص ۱۶۱) چنین است:-- آنچه

بین‌الاهلین گذاشته شده اصلاحاتی است که نویسنده با آشناییهایی که از محل دارد در ضبط ادارهٔ آمار کرده:

«آوانگ- اورازان- آیین کلایه- آرتون- اردکان- ارموت تکیه- آسفاران- انگه- اهوازک- امیرنان- ابصار (۴)- اسکان- اوچان- بزج (بزه) باریکان- پراچان- پرده‌سر- برگه- تکیه‌جستان- تکیه‌ناوه- جزن- جویستان- جزینان- حصیران- حسنچون- خسان- خجیرمخودکاوند- خیکان- خوران خورانک- دیزان (دیزه- دیزج) درایی- دهر- دتبلید- روشن‌آب‌در- زیدشت- سکران‌چال- سفج‌خانی- سکران- سوهان- سیدآباد- سنگ‌بن- شهرک- شهرآسر- شریف‌کلا- سالی‌سر- فشدک- کوران (گوران)- کلیرد (گلیرد)- کوبین (خوبین)- کررود (کروء)- کنده (گته‌ده)- کلی‌نک (گلینک)- کولج (کوله- کولج) کماکان- کلانک- کش- کش‌رود- کلارود- کچی‌ران- گراب- لهران- مرجان- مهران- میناوند- میراش- موچان-

میر- نویزک- نویز- ناریان- نساءعلیا- نساءسفلی- وشته- ورکش- هرنج- هشان»

کوههای غربی جاده کرج به چالوس. در چنین ناحیه‌ای است که اورازان قرار گرفته. در دوره بیست ساله ... کوشش‌هایی برای ایجاد جاده شوسه برای طالقان شد که از آن به بعد متروک مانده است. راه‌ها مالرو است و هنوز «شاه‌رود» بزرگترین وسیله حمل و نقل است. به این معنی که در اواخر تابستان تمام چوبهایی را که در تمام طالقان قطع می‌کنند به رودخانه می‌اندازند و بوسیله جریان تند آب حمل می‌کنند.

این بود مختصری درباره‌ی موقع و محل جغرافیایی ناحیه‌ای که ده مورد بحث یکی از آبادیهای آن است. تمام طالقانیها زبان خود را «تاتی» می‌دانند. توجه آنها چه در امور مادی و اقتصادی و چه در مسایل مربوط به زبان و فرهنگ به مازندران است. نمونه‌های کوتاهی که در این موارد داده شده است مؤید این مدعاست. برای اینکه دقت بیشتری به کار برده شده باشد لغات و اصطلاحات محلی به حروف لاتین نیز ضبط شده است.

عکس‌ها و نقشه‌ها [دست پخت شمس] است. طرح نقشه‌ها و اشکال و ظروف محلی را آقای بهمن محصل کشیده‌اند. گذشته از ایشان باید از زن عزیزم تشکر کنم که زحمت ترجمه این مقدمه را به انگلیسی بر خود هموار ساخته و بیش از همه مرهون تشویق‌ها و قدردانی‌های دوست فاضل خویش آقای ایران‌پرست هستم.